

CU PRIVIRE LA LOCALIZAREA CETĂȚII CRĂCIUNA

DE

LUCIAN CHIȚESCU

Într-un articol publicat cu câțiva ani în urmă profesorul C. Cihodaru, după ce făcea o nouă încercare de localizare a cetății de mult dispărute a Crăciunei, conchidea cu următoarea observație: „Datele prezentate în această scurtă notiță oferă sugestii pentru arheologi. Problema urmărită fiind destul de dificil să fie dezlegată numai pe baza informațiilor documentare, se impune efectuarea unor migăloase cercetări pe teren. Se poate spera la o rezolvare definitivă și cu bune rezultate pentru istoria societății noastre feudale”¹. Remarca profesorului ieșan era cu atât mai întemeiată cu cât se are în vedere faptul că toate încercările făcute pînă acum în scopul identificării cetății Crăciuna n-au putut fi încununate de succes, după părerea noastră, tocmai datorită lipsei cercetărilor de teren pe baza cărora, și cu care, izvoarele scrise să fie verificate și coroborate.

Încercînd reluarea eforturilor în vederea localizării Crăciunei în momentul în care arheologia evului mediu din țara noastră a obținut o serie de rezultate deosebite în domeniul fortificațiilor, s-a avut în vedere tocmai o cât mai strînsă coroborare a izvoarelor scrise și cuceririlor de pînă acum ale istoriografiei medievale românești cu rezultatele unor minuțioase cercetări pe teren și sondajelor arheologice.

În această situație socotim că nu va fi decît în folosul discuției de față o reluare, fie și foarte pe scurt, a izvoarelor scrise în legătură cu cetatea Crăciuna, chiar dacă acest lucru s-a mai făcut cu prilejul altor încercări similare.

După cum se știe, cea mai veche știre în legătură cu Crăciuna o găsim în Letopisețul anonim al Moldovei, după care, „în anul 6990 (1482) martie, 10, a luat Ștefan voievod cetatea de la Crăciuna și a așezat pe pîrcălabii săi, Vilcea și Ivanco”². Celelalte Letopisețe moldovenesti³, inclusiv cel scris de Grigore Ureche⁴, au reprodus aproape făcă nici o modificare textul vechiului Letopiseț anonim scris, după cum este îndeobște admis, în veacul al XV-lea, la curtea lui Ștefan cel Mare. Singura precizare în plus, și totodată *prima* încercare de localizare a monumentului în discuție

¹ C. Cihodaru, *Note despre cetatea Crăciuna*, în *SCȘt Iași (istorie)*, XIV, 1, 1963, p. 107.

² *Cronicele slavo-române din sec. XV—XVI*, ed. P. P. Panaitescu, București, 1959, p. 19.

³ *Letopisețele 1 și 2 de la Putna*, în *Cronicele slavo-române...*, ed. cit., p. 51, 64.

⁴ Grigore Ureche, *Letopisețul Țării Moldovei*, ed. P. P. Panaitescu, București, 1955,

o furnizează cronică moldo-germană potrivit căreia cetatea cucerită de Ștefan cel Mare la 10 martie 1482 se afla „la granița cu Turcia” și purta numele de „Ketzo”⁵. În legătură cu această denumire s-a precizat, pe bună dreptate, că numele de „Ketzo” redă forma germană Kretzona = Crăciuna⁶. Foarte curînd cetatea Crăciuna, ca și altele de altfel, avea să dispară pînă și din memoria locuitorilor din părțile de sud ale Moldovei, așa încît Miron Costin nu menționează decît „năruiurile” ce abia se mai cunosc „cum iese mai sus de Gălași, ce-i dzic Gherghina și pre Milcov, mai sus de Focșeni, de care pomeneste Urechie vornicul că o chema Crăciuna”⁷. În fine, voievodul cărturar Dimitrie Cantemir menționează „La poalele munților Vrancei, nu departe de Mira, mănăstire întemeiată de domnitorul Constantin Cantemir... ruinele unei cetăți foarte vechi, dar n-am putut găsi nici o urmă nici despre vremea zidirii nici despre ziditor. Locuitorii numesc astăzi acest loc Crăciuna”⁸.

Faptul că ambii cărturari moldoveni (Miron Costin și Dimitrie Cantemir) aveau în vedere același loc — dealul Căpătanul dintre Odobesti și Mira⁹ —, precum și autoritatea lor, nu puteau să nu lase urmări în istoriografia românească a acestei probleme. Autorul *Istoricul orașului Focșani*, de pildă, afirma că cetatea Crăciuna se afla la Măgura de lîngă Odobesti precizînd chiar că „se mai cunosc urmele unui șanț ce o înconjura”¹⁰, iar Dimitrie Onciul plasa Crăciuna în munții Vrancei¹¹. Marele istoric Nicolae Iorga sugera în mod repetat existența acestei fortificații „la Milcov, la vărsarea lui în Siretiu”¹², sau „de-asupra rîulețului Putna”¹³. Încercînd această localizare Iorga pornea, evident, de la precizarea lui Grigore Ureche că Ștefan cel Mare a cucerit o dată cu Crăciuna și „ținutul Putnii”¹⁴ și mai ales de la interpolarea lui Misail Călugărul după care în preajma luptei cu Radu cel Frumos de la Rîmnic (în fapt de la pîriul Vodnăului)¹⁵, Ștefan cel Mare „au despărțit din Milcovul cel Mare o parte din pirău, ce vine pre lîngă Odobesti și trece de dă întru apa Putnei”¹⁶. În 1913, o dată cu publicarea *Documentelor lui Ștefan cel Mare* de către Ioan Bogdan, se produce prima rază de lumină în problema ce ne interesează. Publicînd scrisoarea trimisă de Ștefan cel Mare la 13 iulie 1471, la Vaslui, regelui polon Cazimir al IV-lea, prin care voievodul moldovean arată, între altele, că Radu cel Frumos ridică o cetate pe un teren aparținînd

⁵ *Cronicele slavo-române...*, ed. cit., p. 35.

⁶ C. Cihodaru, *op. cit.*, p. 100.

⁷ Miron Costin, *Opere*, ed. P. P. Panaitescu, București, 1958, p. 266.

⁸ Dimitrie Cantemir, *Descrierea Moldovei*, ed. Gh. Adamescu, f.a., p. 13–14.

⁹ C. Cihodaru, *op. cit.*, p. 101.

¹⁰ Dimitrie F. Cain, *Istoricul orașului Focșani*, 1906, p. 2.

¹¹ D. Onciul, *Opere complete*, ed. A. Sacerdoțeanu, București, 1946, I, p. 107, 286, 295.

D. Onciul atribuise construirea Crăciunei, ca și a Cetății Neamțului de altfel, cavalerilor teutoni, făcînd în același timp o regretabilă confuzie între două localități distincte — Piatra Neamț și Crăciuna — datorită citirii greșite a textului din cunoscuta listă a orașelor vechi rusești. Vezi în această privință C. Cihodaru, *op. cit.*, p. 102.

¹² N. Iorga, *Istoria armatei românești*, București, I, 1929, p. 121, 124. Iorga avea desigur în vedere cursul vechi al Siretului în care se vărsa Milcovul; acuin Milcovul se vărsa în rîul Putna și abia acesta în Sirel.

¹³ N. Iorga, *Istoria lui Ștefan cel Mare*, București, 1904, p. 131.

¹⁴ Grigore Ureche, *Letopiseșul Țării Moldovei*, ed. cit., p. 97.

¹⁵ P. P. Panaitescu, *Ștefan cel Mare și orașul București*, în *Studii*, XII, 5, 1959, p. 14.

¹⁶ Grigore Ureche, *op. cit.*, p. 97.

Moldovei, marele slavist român considera că „cetatea despre care vorbește Ștefan cel Mare trebuie să fi fost prin apropierea Vadului Roșcăi, lângă Siret și Putna Veche. S-ar putea să fie Crăciuna, care după unii era la Odobești, după alții la Mira, localități în munți, departe de Siret și fără importanță strategică”¹⁷. Această observație foarte valoroasă a lui Ioan Bogdan, chiar dacă avea să rețină în permanență atenția istoricilor, n-avea să fie dezvoltată pe un plan superior decât foarte tirziu. După ce editorul Cronicii lui Ștefan cel Mare (Cronica moldo-germană), Olgierd Górcă, se îndoia și el ca „acest — Ketzo — Crăciuna să se fi aflat în județul Putna”¹⁸, C.C. Giurescu reia ideea localizării ei în preajma Vadului Roșca „sau în alt punct de pe Siretul inferior la hotare”¹⁹, afirmând că cetatea era făcută din „lemn și pământ”²⁰.

Intrucît de acum încolo precizările ce se mai fac în legătură cu problema discutată nu numai că nu aduc nimic nou dar revin la vechile localizări pe Milcov, vom trece peste ele, reținîndu-ne atenția numai două opinii formulate în anii din urmă. Prima, la care făceam aluzie la începutul prezentului articol, o datorăm lui C. Cihodaru care, reluînd problema localizării Crăciunei, sugerează căutarea acesteia pe vechiul curs al Siretului. Sugestia cercetătorului amintit are meritul de a reduce problema pe făgașul normal al căutărilor, întrucît se ține seama în primul rînd de scrisoarea lui Ștefan cel Mare din 13 iulie 1471, dar nu beneficiază și de avantajul unei soluții satisfăcătoare întrucît, pe de o parte, cercetările de teren nu confirmă sugestia propusă, iar, pe de altă parte, nici documentul pe baza căruia se propune localizarea Crăciunei „în colțul de sud-vest al pădurii Dumbrăvița”²¹ — este vorba de o schiță a moșiei Vlăduleasa, făcută de inginerul hotarnic Iorgu Scipion în 1889 și pe care o săgeată indică locul unde s-ar afla cetatea Crăciuna²² — nu pare a avea calitatea de a fi original tocmai în ceea ce privește această indicație.

O a doua contribuție, care are meritul de a se fi apropiat, se pare, cel mai mult de adevăr, o datorăm profesorilor C. Constantinescu-Mircești și Ion Dragomirescu care, bazați *exclusiv* pe cercetarea unor documente de arhivă din secolul al XIX-lea ce menționează o moșie cu numele de Crăciuna pe Siretul inferior, propun căutarea cetății cu același nume în zona acestei moșii care se afla „în dreptul satului Colbul”²³. Potrivit investigațiilor celor doi cercetători, în 1889 moșia Crăciuna cuprindea 670 ha și avea următoarele vecinătăți: „la nord moșia Măxineni a statului, iar la sud delimitarea Însurățăilor din cătunul Vasile Alecsandri și apa Siretului, la est moșia Isgonul, iar la vest Măxinenii statului și delimitarea Însurățăilor din comuna Independența”²⁴. Această precizare va avea o importanță hotărîtoare în efectuarea cercetărilor noastre pe teren.

¹⁷ Ioan Bogdan, *Documentele lui Ștefan cel Mare*, București, 1913, II, p. 314.

¹⁸ Olgierd Górcă, *Cronica epocii lui Ștefan cel Mare*, București, 1937, p. 129, nr. 3.

¹⁹ C. C. Giurescu, *Istoria românilor*, II, 2, București, 1940, p. 519.

²⁰ *Ibidem*.

²¹ C. Cihodaru, *op. cit.*, p. 105.

²² Schița se află la Muzeul de istorie din Focșani. Pentru amabilitatea de a ne fi pus la îndemînă acest document, mulțumim și pe acestă cale lui Gh. Constantinescu, directorul Muzeului.

²³ C. Constantinescu-Mircești și Ion Dragomirescu, *Contribuții cu privire la cunoașterea hotarului dintre Moldova și Țara Românească de la întemeierea principatelor și pînă la unire*, în *Studii și articole de istorie*, VI, București, 1964, p. 76.

²⁴ *Ibidem*.

Dacă am ținut să amintim, fie și pe scurt, principalele opinii formulate mai înainte în legătură cu localizarea Crăciunei, n-am făcut-o numai pentru o mai bună înțelegere a problematicii urmărite dar, în egală măsură, pentru a ne face datoria de a sublinia cum se cuvine meritele înaintașilor și progresele realizate în această problemă, progrese ce asigură o bază temeinică noilor cercetări.

În ceea ce ne privește considerăm și noi că elementul hotărîtor în încercarea de identificare a Crăciunei îl constituie scrisoarea de răspuns dată de Ștefan cel Mare la 13 iulie 1471 solului polon Suhodolschi, trimis de regele Cazimir al IV-lea în Moldova. În acest document, Ștefan motivînd de ce nu poate îndeplini poruncile lui Cazimir arată, între altele, că : „Radul Woyewoda venit în regnum meum ut idem anichilando devastaret me et regnum meum, facitque ipse idem fortaliciam in metis eiusdem regni mei. Nosque similiter ex adverso congregando pauperes regniculorum nostrorum fecimus ex opposito alia fortalicia, in alium volventes aquam Zereth a suo fortalicio currere per maisterium ac artem fecimus”²⁵. Rezultă de aici cît se poate de clar faptul că Radu cel Frumos a ridicat o cetate pe un teritoriu considerat ca aparținînd Moldovei (*in metis eiusdem regni mei*) și că Ștefan a fost nevoit să-și întrebuițeze oamenii la ridicarea altor fortificații (*alia fortalicia*) în fața celei muntene și la abaterea Siretului de la cetatea lui Radu cel Frumos. Existînd un consens aproape unanim al cercetătorilor că cetatea ridicată de munteni nu poate fi decît Crăciuna, foarte importantă pentru noi este precizarea din documentul citat după care Ștefan cel Mare a abătut cursul apei Siretului de la cetatea voievodului muntean. Această precizare a făcut, după cum am văzut, pe mulți cercetători să caute, cum e și firesc, cetatea Crăciuna pe cursul Siretului. Cu excepția unui singur loc însă, nicăieri în Moldova nu întîlnim, nici noi și nici alți cercetători, vreun indiciu cît de slab despre existența unei atare fortificații. Iar excepția la care ne referim o constituie teritoriul actualei comune Independența, r. Galați.

În afară de faptul că o serie de documente de arhivă ale veacului al XIX-lea menționează existența în această zonă a unei moșii cu numele de Crăciuna²⁶, alte izvoare au calitatea de a le completa în mod substanțial pe primele, oferind posibilități sporite în găsirea soluției căutate. Avem în vedere, în primul rînd, *Harta rusă din 1835* a Principatelor Române, publicată de C.C. Giurescu și pe care, în stînga Siretului, ceva mai la est de confluența acestuia cu Buzăul, este menționată localitatea, „Кречуна” — Crăciuna²⁷. Faptul că atît documentele de arhivă cît și *Harta rusă* dau aceluiași loc de la sud de actuala comună Independența numele de Crăciuna constituie un element de o deosebită importanță; și aceasta cu atît mai mult cu cît în întreaga Moldovă nu se cunoaște un al doilea loc care să poarte un astfel de nume²⁸. Ceva mai mult, pe *toate* hărțile militare din secolul nostru, ale regiunii mai sus amintite, în același loc din stînga

²⁵ Ioan Bogdan, *op. cit.*, p. 312.

²⁶ Vezi mai sus nota 23.

²⁷ Bibl. Acad., cota III, 451, 5; C. C. Giurescu, *Principatele române la începutul secolului al XIX-lea*, București, 1957, p. 221.

²⁸ C. Constantinescu-Mircești și Ion Dragomirescu, *op. cit.*, p. 76.

Siretului, figurează o baltă în forma unui S culcat al cărui nume este invariabil același : Colacul Crăciuna²⁹.

O perieghază făcută în primăvara anului 1966 în zona arătată, urmată de câteva secțiuni arheologice de sondaj aveau să prilejuiască noi și revelatoare constatări. Mai întâi s-a putut stabili că balta Crăciuna există și acum ca o rămășiță a unui canal prin care odinioară curgea apa Siretului. Traseul vechiului canal, înregistrat ca atare pe harta din 1918³⁰ și chiar pe un plan din 1957, mai poate fi și acum urmărit în teren, cu toate nivelările făcute în anii din urmă în acțiunea de a se reda agriculturii noi terenuri. Acest canal, urmînd o linie sinuoasă — de unde și numele de *Colacul Crăciuna* — era încă plin cu apă în mare parte cu 15—20 de ani în urmă, după cum dovedesc hărțile amintite și spusele localnicilor care, trebuind să treacă prin apa canalului i-au dat denumirea de „ghiol”. Prin extensie, întreaga suprafață mărginită la nord și nord-est de Colacul Crăciuna și la sud și sud-vest de Siret, care face aici un cot, a fost denumită „ghiol”. În cuprinsul acestei suprafețe, mărginite cîndva de ape, există punctul „cetățuia”, cunoscut de localnici mai ales sub forma „cetățuia de la ghiol”. Punctul respectiv, avînd nu cu mulți ani în urmă forma unei movile, este, în urma nivelărilor făcute aici pentru cultivarea orezului, un teren plat pe care se întilnesc porțiuni cu mari cantități de chirpici.

Sondajele arheologice practicate la punctul „cetățuia” au prilejuit descoperirea unei întăriri lucrata din pămînt și lemn după principiul cunoscut al palisadelor și care se încadrează, pe baza fragmentelor ceramice găsite în săpătură, în veacul al XV-lea.

Fortificația anunțată se află pe malul stîng al Siretului, la circa 150 m nord de malul apei, la aproximativ 1,5 km est de confluența Buzăului cu Siretul, la circa 6 km sud de comuna Independența și la 1 km—1,5 km sud de linia sinuoasă a *Colacului Crăciuna* (fig. 1).

Prima constatare prilejuită de efectuarea celor trei secțiuni arheologice de sondaj, care au interceptat latura de nord a cetății, este aceea că asemănarea, din punctul de vedere al construcției, a noii cetăți cu fortificația de la Birlad³¹, merge aproape pînă la identitate. Și aici avem de-a face cu două șanțuri paralele, late de 0,35—0,40 m și adînci de 1 m, săpate la 2,30 m unul de altul, în care au fost îngropați stîlpi verticali la fiecare metru. În ambele profile ale secțiunii II, de pildă (lată de 1 m) au fost surprinși patru astfel de pari complet arși. Cele două rînduri de stîlpi au fost completate apoi cu loazbe așezate orizontal, una peste alta, realizîndu-se astfel doi pereți din birne așezați față în față. În săpătură au fost găsite birnele talpă ale acestor pereți. Între cei doi pereți a fost depus pămînt, urma acestei umpluturi a palisadei fiind vizibilă în profilul secțiunilor sub forma unor lentile succesive de pămînt galben și cenușiu, bine tasate (fig. 2). Că structura de lemn a celor doi pereți ai palisadei era făcută din birne este un fapt dovedit, după cum arătăm, de resturile birnelor-talpă găsite în mai multe locuri

²⁹ Cf. de pildă Harta Ministerului de Război cu operațiile militare pe frontul Focșani-Nămoloasa-Galați, campania 1916—1918, scara 1 : 20 000, Biblioteca Muzeului militar central, S. 55.

³⁰ *Ibidem*.

³¹ În legătură cu cetatea de pămînt și lemn de la Birlad vezi M. D. Matei și L. Chițescu, *Некоторые исторические выводы археологического исследования земляной крепости в Бирладе*, în *Dacia*, N.S., VII, 1963, p. 439 și urm.

în săpătură. Surprinde însă marea cantitate de chirpici ars, cu impresiuni de nuiile în pastă, căzută în momentul incendierii palisadei, spre interior. Ținând seama de cele arătate mai sus, considerăm că acest chirpici nu putea proveni decît de la partea superioară a palisadei unde probabil că exista un „drum de rondă” apărut în afară de un gard de împletituri și lipit cu pămînt. În momentul incendierii cetății lemnăria a ars, și o dată cu ea și lipitura, căzînd mai ales spre interiorul nesprîjinit cu nînic

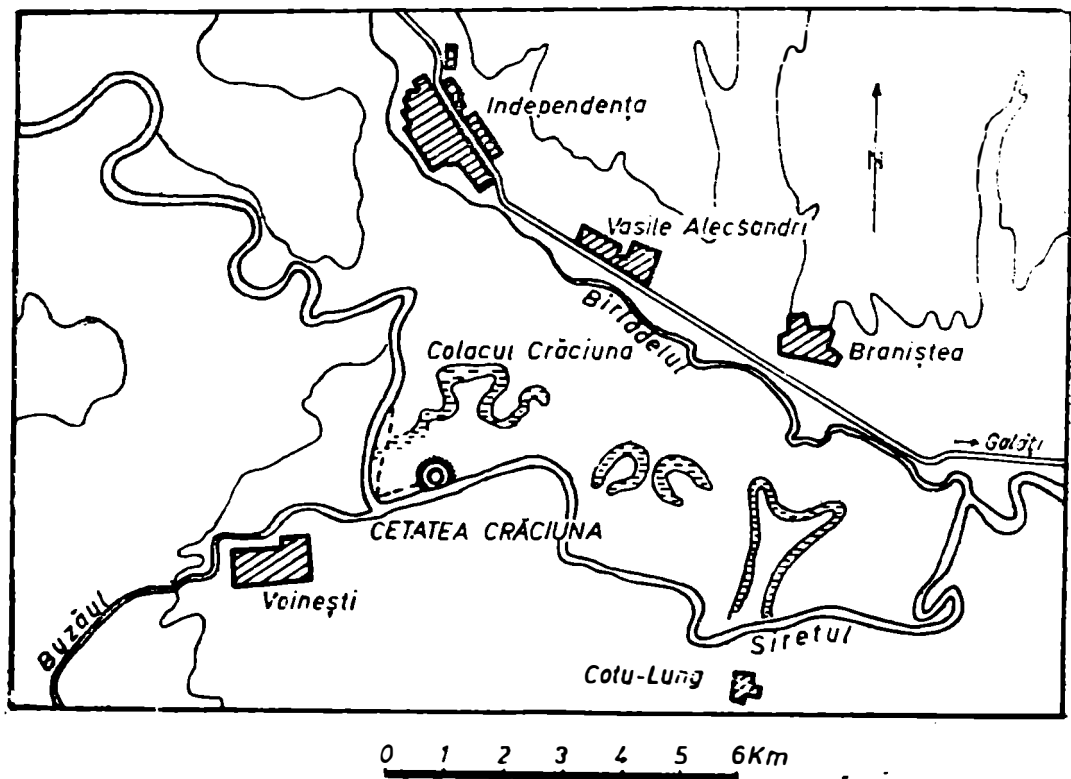

Fig. 1. — Hartă cu localizarea cetății Crăciuna.

al palisadei. Fiindcă, dacă spre interior peretele de lemn al palisadei era liber, cel exterior era protejat, ca și la Birlad de altfel, de un val de pămînt adăugat construcției din lemn. Într-adevăr, la exteriorul palisadei, după un prag de pămînt cruțat sub forma unei berme late de circa 2,50 m, a fost săpat un șanț de apărare lat de aproape 13 m la gură și adînc de 2 m. Pămîntul rezultat la săparea șanțului a fost depus atît spre interior, pe pragul de pămînt cruțat unde alcătuiă un val de protecție al palisadei din lemn a cetății, cît și în afară, realizîndu-se astfel un al doilea val ale cărui urme se mai păstrează încă pe alocuri. În șanțul de apărare al cetății a fost apoi abătută apa Siretului.

Afirmația se bazează atît pe resturile de mil aluvionar găsite pe fundul șanțului cît și pe faptul că la adîncimea de 2 m cît a mers săparea șanțului, este acum nivelul pînzei freactice, foarte la suprafață, datorită tocmai apropierii apei Siretului.

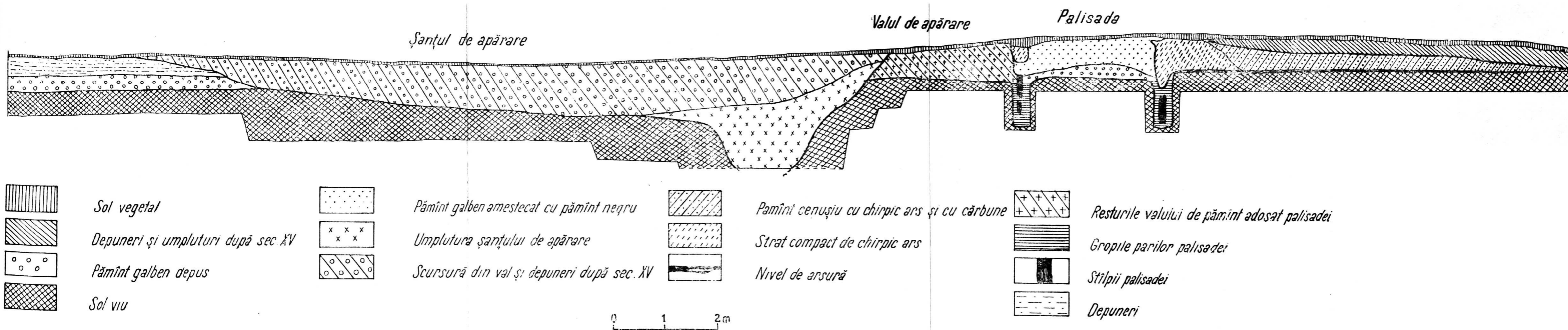

Fig. 2. — Profilul peretelui de est al secțiunii II/1966.

Și mai importantă este însă constatarea că șanțul de apărare al cetății a avut o perioadă de funcționare destul de scurtă, după care a fost astupat. Chiar în condițiile unei săpături arheologice detașarea umpluturii șanțului de pământul viu din jur se face cu oarecare greutate. Ceva mai mult, în umplutura șanțului nu s-a găsit *nici un* element de cultură materială sau arsură.

Din cele relatate pînă acum rezultă în chip logic că după astuparea șanțului cetatea a continuat să funcționeze fără el pînă în momentul distrugerii ei prin incendiu. Întrucît la interior peretele palisadei era liber, arsura a căzut aici în mare cantitate și se păstrează ca atare. La exterior însă, valul de pământ ce proteja palisada n-a permis arsurii să se scurgă în afară decît în mică cantitate și aceasta, datorită nivelărilor ulterioare de teren, a dispărut cu totul.

Încercînd acum o confruntare a datelor de mai sus, furnizate pe cale arheologică, cu izvoarele scrise, și în primul rînd cu scrisoarea lui Ștefan din 13 iulie 1471, remarcăm o deplină concordanță. Aceasta nu numai în ceea ce privește datarea neîndoielnică a cetății în a doua jumătate a secolului al XV-lea și situarea ei pe teritoriul Moldovei, dar și în privința înconjurării ei cu un șanț cu apă. Apoi, constatarea că șanțul de apărare al cetății a fost abandonat, și chiar astupat, înainte de distrugerea cetății, confirmă precizarea lui Ștefan cel Mare că cetatea munteană a rămas cu șanțul fără apă datorită moldovenilor, care, cu prețul unor mari eforturi, pe care documentul citat nu le ascunde, au abătut apele Siretului pe un nou făgaș al cărui nume actual — *Colacul Crăciuna* — nu este lipsit de o oarecare semnificație. Această operă a moldovenilor, de abatere a cursului Siretului, nu este confirmată de altfel numai în cercetările de teren dar și de conținutul documentelor de arhivă ale veacului al XIX-lea, care menționează *în acest loc*, în afara moșiei Crăciuna, și un pîriu cu același nume³², dînd astfel interpretării noastre un plus de certitudine. Rezultă, așadar, că nu mai departe decît în secolul al XIX-lea traseul acestei abateri a Siretului era încă o realitate sub forma unui pîriu, fapt de altfel confirmat, după cum am văzut, în secolul nostru, de unele hărți și de unii cetățeni mai vîrstnici din comuna Independența.

Identificarea fortificației din pământ și lemn de pe teritoriul comunei Independența cu acel „cuib muntean și turcesc”³³, cum avea să numească Iorga cetatea Crăciuna, pare să fie susținută în mod complimantar și de unele aspecte ale relațiilor moldo-muntene din anii 1465—1482. Fără a intra în amănunte, ținem să reamintim faptul că toate ciocnirile moldo-muntene din acești ani s-au desfășurat în părțile sud-estice ale Moldovei și în cele răsăritene ale Țării Românești, respectiv în zona pe care se află cetatea de pământ și lemn recent descoperită. Astfel, întreaga perioadă ce a urmat cuceririi Chilie de către moldoveni (1465) se caracterizează prin preocupări permanente ale celor două țări de a supraveghea granița lor răsăriteană. Atacul fulgerător declanșat de Ștefan cel Mare asupra Brăilei la 28 februarie 1470 s-a desfășurat *numai* în aceste ținuturi răsăritene *de margine* ale Țării Românești. Apoi, expediția din anul următor

³² C. Constantinescu-Mircești și Ion Dragomirescu, *op. cit.*, p. 76.

³³ N. Iorga, *Istoria lui Ștefan cel Mare*, București, 1904, p. 131.

va avea aceeași zonă răsăriteană de desfășurare deoarece bătălia de la Soci din martie 1471 a avut loc, conform precizărilor recente³⁴, lângă satul cu același nume, situat pe partea dreaptă a Siretului, ceva mai la vest de confluența Buzăului cu Siretul. După lupta de la Soci, care n-a avut consecințe pe plan politic, se pare că a avut loc o expediție munteană în Moldova³⁵ care avea să ducă, după cum precizează Ștefan cel Mare în scrisoarea sa către regele polon din 13 iulie 1471, la ridicarea cetății lui Radu pe teritoriul moldovean. Această expediție, precum și ridicarea cetății, nu puteau să aibe loc, credem, decât în aceleași locuri răsăritene ale graniței moldo-muntene, *singurul* loc de desfășurare a atîtor acțiuni. Și aceasta cu atît mai mult cu cît cercetările mai noi cu privire la următoarea luptă importantă desfășurată între moldoveni și munteni, cea de la 18 noiembrie 1473, par să confirme întru totul concluziile lucrării de față.

După cum se știe, prof. P.P. Panaitescu a reluat, într-un studiu recent, problema localizării luptei de la 18 noiembrie 1473 dintre Ștefan cel Mare și Radu cel Frumos, ajungînd la concluzia că aceasta s-a dat nu la Rîmnic, cum se credea pînă acum, ci „pe pîriul Vodnăului sau al Vodnei, nu departe de Prahova și de orașul Gherghița, la NE de București”³⁶. Localizînd această luptă, autorul citat stabilește totodată și drumul parcurs de oastea lui Ștefan pînă la București. „Acest drum — arată P.P. Panaitescu — venind de la Milcov el se unea cu drumul Brăilei, care venea din acest oraș, *pînă la rîul Buzău*³⁷, urma apoi pe sub dealuri prin Buzău, Gherghița, Tîrgșor și de aici spre SSE, spre București. . . , este cel folosit în genere în diferite epoci, de oștile care veneau din Moldova împotriva Țării Românești. Este drumul mare al pătrunderii în această țară. . .”³⁸.

Reținînd în întregime precizările istoricului P.P. Panaitescu, care constituie noi dovezi în susținerea tezei noastre, și legîndu-le de celelalte argumente aduse aici în discuție, considerăm că nu ne rămîne decît să subliniem încă o dată existența unui consens unanim al izvoarelor care susțin identificarea cetății de pămînt și lemn de pe teritoriul actualei comune Independența cu cetatea Crăciuna. De aceea, revenind la remarca profesorului ieșan C. Cihodaru, citată la începutul acestor rînduri, ne considerăm îndreptățiți să consemnăm din nou, în încheiere, contribuția pe care arheologia evului mediu o aduce³⁹ la lămurirea unor probleme deosebit de importante pentru istoria societății noastre feudale, cum este localizarea cetății Crăciuna⁴⁰.

³⁴ C. C. Giurescu, *Despre lupta de la Soci*, în *Studii și materiale de istorie medie*, IV, 1960, p. 423.

³⁵ *Istoria României*, II, București, 1962, p. 504.

³⁶ P. P. Panaitescu, *op. cit.*, p. 14.

³⁷ Sublinierea noastră (L.C.).

³⁸ P. P. Panaitescu, *op. cit.*, p. 16.

³⁹ Cercetările arheologice de la Crăciuna au fost efectuate cu sprijinul Muzeului militar central care acordă o mare atenție cercetării fortificațiilor evului mediu românesc.

⁴⁰ Propunînd identificarea cetății recent descoperite cu Crăciuna, luată în 1482 de Ștefan cel Mare de la munteni, nu excludem nici posibilitatea existenței altor fortificații (alia fortalicia) ridicate în această zonă de Ștefan. Avînd însă în vedere caracterul de sondaj al săpăturilor de pînă acum, lăsăm în chip conștient viitoarelor cercetări posibilitatea lămuririi acestei probleme ca și a altor situații greu de explicat acum, cum ar fi de pildă abaterea de către Ștefan a apelor Siretului de la o cetate de pămînt, cînd mai ușor ar fi fost distrugerea ei, sau numirea a doi plrăcabi în aceeași cetate.

SUR LA LOCALISATION DE LA FORTERESSE DE CRĂCIUNA

RÉSUMÉ

Après avoir parcouru une fois de plus toutes les sources relatives à la forteresse médiévale de Crăciuna — depuis longtemps disparue — et tenant compte des résultats obtenus par d'intenses recherches de terrain, l'auteur a entrepris une série de sondages archéologiques sur la rive gauche du Sireth, suivant la frontière méridionale de la Moldavie. Ses sondages ont abouti à la découverte d'une fortification en terre et en bois, édiflée d'après le principe des palissades (fig. 2), au sud de l'actuelle commune d'Independența, région de Galați (fig. 1).

Comme les fouilles effectuées là ont amené au jour en dehors des vestiges de la fortification susmentionnés, le tracé du lit artificiel du Sireth, dont les eaux ont été déviées de leur cours normal justement pour assurer la protection de notre forteresse (ainsi qu'il appert des sources écrites), l'auteur apporte toute une série d'arguments à l'appui de l'hypothèse qu'il doit vraiment s'agir de la forteresse de Crăciuna. Donc, ces vestiges découverts au sud de la commune d'Independența sont ceux laissés par la forteresse bâtie par le prince valaque Radu le Beau sur le sol moldave et conquise par les Moldaves le 10 mars 1482, sous la règne d'Etienne la Grand.

LÉGENDE DES FIGURES

Fig. 1. — Carte avec localisation de la forteresse de Crăciuna.

Fig. 2. — Profil de la parois orientale de la section II/1966.

